

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.55>

УДК 330.3

Н. Я. Михаліцька,

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри менеджменту,

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8912-8005>

М. Р. Яцик,

к. пед. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7061-9066>

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

N. Mykhalitska,

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Management, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv*

M. Yatsyk,

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Management,
Lviv State University of Internal Affairs, Lviv*

STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF DOMESTIC YOUTH ENTREPRENEURSHIP UNDER CONDITIONS OF UNCERTAINTY

У статті проведено дослідження стратегії розвитку молодіжного підприємництва в Україні в умовах невизначеності. Охарактеризовано чинники, які сприяють розвитку підприємницької поведінки молоді та стимулюють до самозайнятості молодих людей. Розглянуто основні стратегічні пріоритети для молоді в Національній молодіжній стратегії. Вказано, що не зважаючи на військовий стан, діє чимало урядових, громадських, міжнародних ініціатив, які покликані навчати та фінансово підтримувати молодих підприємців-початківців та діючих підприємців ефективним інструментам ведення бізнесу. Автори дійшли висновку, що стратегію розвитку молодіжного підприємництва можна розглядати як інструмент забезпечення умов життєдіяльності молоді в умовах невизначеності, вирішення проблеми безробіття, розкриття підприємницьких здібностей та розвитку потенціалу молоді. Залученість молоді до підприємницької діяльності визначається пріоритетами, серед яких є гідна фінансова компенсація за вкладений час та ресурси, можливості для навчання та прогресу, персоналізація простору, здатність вирішувати певні соціальні проблеми та забезпечувати екологічний внесок у суспільство, бачити результати своєї праці через безпосередній вплив на вирішення проблем та досягнення цілей, фінансова та інформаційна підтримка, формування позитивного підприємницького клімату на рівні громади та регіону.

The article studies the youth entrepreneurship development strategy in Ukraine under conditions of uncertainty. The factors contributing to the development of entrepreneurial behavior of youth and stimulating self-employment of young people are characterized. The main strategic priorities for youth in the National Youth Strategy, promoting social integration, solvency and civic competence of young people are considered. It is noted that, despite the martial law, there are many governmental, public and international initiatives aimed at training and financial support for aspiring young entrepreneurs and existing entrepreneurs in effective business tools.

It is emphasized that entrepreneurial activity is risky and is carried out under conditions of uncertainty, and therefore the formation of a favorable business environment

in Ukraine is one of the ways to reduce business risks, mobilize the potential of domestic business and attract foreign investors. This will help to improve the efficiency and stability of the economic system, ensure sustainable economic development, strengthen the country's position in the global market, and build an innovative model of economic development capable of withstanding the challenges of the globalized world.

The authors conclude that the strategy for the development of youth entrepreneurship can be viewed as a tool to ensure the living conditions of young people under conditions of uncertainty, solve the problem of unemployment, unleash entrepreneurial abilities and develop the potential of young people. The involvement of young people in entrepreneurial activities is determined by priorities, including decent financial compensation for the time and resources invested, non-discrimination, personalization of space, opportunities for learning and progress, positive social and environmental contribution, diversity and inclusiveness, financial and informational support, and the formation of a positive entrepreneurial climate at the community and regional levels.

The advantages of youth entrepreneurship development in Ukraine are characterized. It is emphasized that young people leave the community, the country, because they do not feel connected to this territory, do not see prospects for the development of their potential and opportunities. Promoting the youth entrepreneurship development creates conditions for the entrepreneurial initiative of young people, because individualism, as the basis of a free society and competitive business, is the driving force behind the growth of the state's economy and the key to strengthening national security.

Ключові слова: *стратегія, молодіжне підприємництво, фінансова підтримка підприємництва, інформаційна підтримка підприємництва, стратегічні пріоритети молоді.*

Keywords: *strategy, youth entrepreneurship, financial support of entrepreneurship, information support of entrepreneurship, strategic priorities of youth.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному світі молодь є ключовим гравцем у політичному та соціальному житті. Молоді люди є волелюбними, амбітними, мають підприємницькі здібності, володіють необхідним потенціалом, реалізація якого найближчим часом може істотно поліпшити соціально-економічне становище суспільства та сприяти повоєнній відбудові України. Проблема молодіжної зайнятості є особливо актуальною в умовах воєнного стану, коли спостерігається відтік молодого покоління та зниження його соціальної активності. Молодь України потребує оновленої політики зайнятості повоєнної економіки шляхом формування законодавчої бази зі створення власного бізнес-проєкту; розвитку фінансової та інформаційної грамотності; створення робочих місць на принципах концепції гідної праці; забезпечення зростання кількості громадських активістів та публічних службовців серед молоді для реалізації молодіжної політики; підвищення рівня довіри до держави та демонстрації економічної привабливості державних програм для молодих людей [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку молодіжного підприємництва займалися багато науковців, зокрема: Сірий Є.В. [2], Капліна А. І. [3], Краус К. М., Краус Н. М., Осецький В.Л. [5], Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Савченко М.О., Теловата М.Т. [6], Ласько І. [7] та інші. Зважаючи на праці науковців залишається недостатньо дослідженими питання розвитку молодіжного підприємництва на перспективу з позиції фінансової та інформаційної підтримки в умовах невизначеності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стратегії розвитку молодіжного підприємництва в Україні в умовах невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під стратегією розуміють напрям і спосіб координування дій, які відповідають набору певних правил та обмежень для прийняття рішень з метою досягнення поставленої мети. Стратегія підприємництва має бути націленою на його розвиток не лише в

контексті максимізації прибутку, а з позиції рівня соціальної відповідальності, екологічності, технологічності, корпоративної культури, безпеки, тобто охоплювати усі її основні аспекти з метою досягнення місії за допомогою здатності протистояти швидким та непередбачуваним змінам середовища.

Стратегія розвитку підприємництва включає п'ять основних компонентів:

- аналіз наявних проблем у розвитку підприємництва;
- визначення на цій основі потреб різних сегментів бізнесу;
- формування стратегічного бачення, стратегічних цілей і пріоритетів;
- визначення операційних завдань та інструментів підтримки підприємництва;
- формулювання очікуваних результатів та цільових показників для їх вимірювання [4].

Молодіжне підприємництво повинно бути в центрі уваги всіх владних інституцій, адже саме дане підприємництво формує середній клас бізнесу, забезпечує молодь робочими місцями та закладає підвалини соціально-економічної стабільності [5]. Державне управління молодіжною політикою покладено на Міністерство молоді та спорту України (п. 1 ст. 8 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414-IX). Молодіжне підприємництво є ключовою стратегією економічного відновлення повоєнної України, а також елементом підвищення рівня зайнятості серед молоді.

З позицій інституційного підходу молодіжне підприємництво стає новою філософією діяльності й управління, нестандартним способом мислення, новим типом підприємницької поведінки [5]. Під молодіжним підприємництвом пропонується розуміти самостійну, господарську діяльність осіб, віком від 16 до 35 років, які зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності та активно займаються господарською діяльністю, основною метою якої є отримання прибутку та забезпечення матеріального благополуччя.

В умовах невизначеності забезпечення якісних умов життєдіяльності молодого покоління визначається рівнем їхньої економічної активності,

приватної ініціативи та підприємництва. Основний акцент варто робити на мотивації та стимулюванні молодих людей, адже за теорією Хоува – Штрауса кожні 20-25 років у світі відбувається зміна поколінь. Людей всередині одного покоління об'єднують спільні цінності, особливості поведінки та звички. Молоді люди - це майбутні лідери, носії інтелектуального потенціалу та рушійна сила стратегічного розвитку держави. Це покоління молодих людей виросло у світі безмежних можливостей та відкритих кордонів. Вони абсолютно спокійно розглядають для себе варіант здобуття освіти в іншій країні, при чому навіть без допомоги батьків за рахунок стипендій чи грантів. Для них не є проблемою переїхати вчитися чи жити в іншу країну. Світ глобалізований, кордони «розмиті» [6].

Сучасне молоде покоління характеризується особливими якостями, які відповідають профілю підприємця та сприяють розвитку підприємницької ініціативи: на зв'язку 24/7, працелюбні, здатні до ризику та відповідальності, пристосовані до багатозадачності, бо бажають охопити якомога більше у найкоротший проміжок часу. Чинники, які сприяють розвитку підприємницької поведінки молоді та стимулюють до самозайнятості:

- стабільність і можливість кар'єрного росту. Попри те, що молоде покоління гнучке та швидко адаптується до змін, бачить можливість перекваліфікації у разі бажання чи необхідності, все ж стабільна робота з чіткими орієнтирами кар'єрного росту, яка підкріплена стійкою винагородою, для них є важливою. Найбільше побоювань серед молодих людей викликає перспектива працювати у секторі, який їх не задовольняє або не цікавить [6].

- регулярний зворотний зв'язок та особисте спілкування. Мозок молодих людей в кілька разів швидше обробляє інформацію, а це значить, що зворотний зв'язок є невід'ємною частиною роботи у команді. Позитивний та конструктивний фідбек допомагає побудувати відносини, що ґрунтуються на довірі та підсилюють залученість молодих людей до реалізації спільної мети. Незважаючи на те, що це покоління виросло в період розквіту інтернету і

технологій, більшість надає перевагу особистому спілкуванню та живій комунікації.

- цікаві проєкти та можливість самореалізації. Сучасне молоде покоління народжується з підприємницьким талантом, в основі якого лежить простір для генерації та реалізації ідей, здатність до роботи на проєктній основі, здібність збирати інформацію, обробляти її та приймати ефективні рішення.

- інноваційні технології. З точки зору цифрової інформації та онлайн розвитку підприємницької діяльності Україна не поступається більшості європейських країн, а тому впровадження інноваційних технологій на робочому місці, можливість продукування та реалізація цифрових товарів слугують підвищенню значущості та зацікавленості молоді у цій сфері діяльності. Інтеграція людських навичок в передові технології у повоєнній відбудові України матиме пріоритетне значення [9].

- соціальна відповідальність та відкритість. Проблеми нерівності, несправедливого ставлення, етнічної та расової дискримінації турбують молоде покоління, а тому залучити та утримати таких фахівців можна створивши, в першу чергу, екологічну корпоративну культуру без токсичності та стереотипів. Молодь надає перевагу, так званому «соціальному підприємництву», діяльність якого спрямована не лише на отримання прибутку, а й на те, щоб допомогти світу [10].

- гнучкий графік роботи. Молодь не є прихильником ані фіксованих робочих годин, ані прив'язаності до офісу. На передній план виходить результативність та досягнення цілей, а не просто кількість годин на робочому місці.

Отже, головним мотиватором молоді для розвитку приватної ініціативи та підприємництва є гідна винагорода за виконану роботу, відсутність дискримінації, створення сприятливих умов для роботи та кар'єрного росту, персоналізація простору, можливість йти «в ногу» з сучасними технологіями, комунікаційна активність, здатність вирішувати певні соціальні проблеми та задовольняти потреби суспільства.

Основні стратегічні пріоритети для молоді відображено в Національній молодіжній стратегії до 2030 року, затвердженій Указом Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021 [11]. Цим документом визначено, що успішна самореалізація та розвиток молоді залежить від узгодженості дій багатьох зацікавлених сторін. Тільки відповідальна й доказова молодіжна політика спонукатиме молодь брати участь у розвитку держави, і загалом - виявляти ініціативу і самостійно визначати власні цілі та цінності. Метою Національної молодіжної стратегії (Стратегії) є створення можливостей для молоді, яка проживає в Україні, бути конкурентоспроможною, брати участь у житті суспільства, свідомо робити внесок у подальший його розвиток [12] (рис. 1).

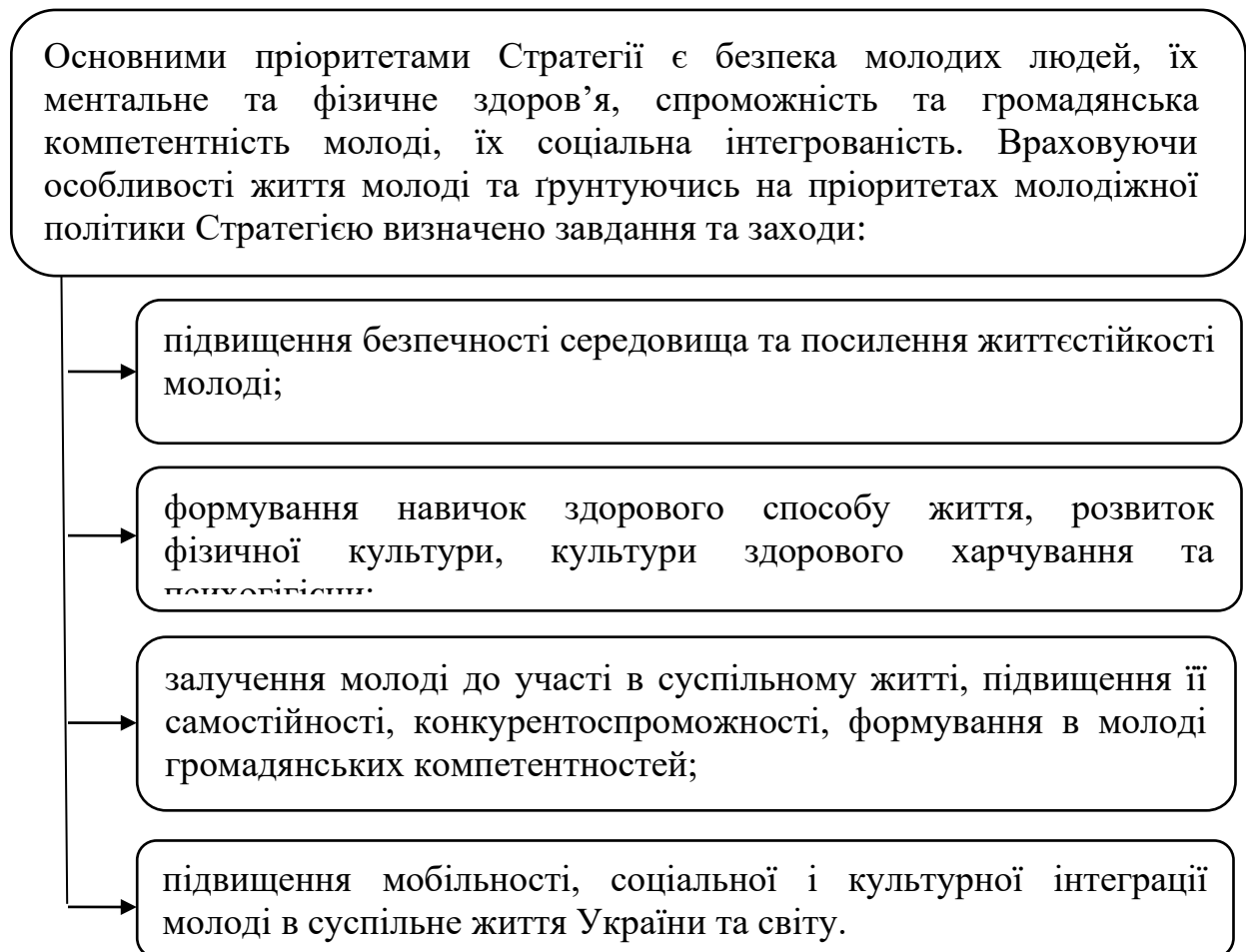

Рис. 1. Пріоритети та завдання Національної молодіжної стратегії до 2030 року

Джерело: Складено автором на підставі [11]

Реалізація Стратегії допоможе молоді бути свідомою, відповідальною та економічно активною, мати високий рівень життєстійкості, самостійності і спроможності, інтегрованою в суспільне життя держави та адаптованою до викликів сучасного світу, розвивати свою суб'єктивність в контексті: турботи про стан фізичного і психічного здоров'я з дитинства; ідентифікації зовнішніх ризиків та загроз власній безпеці й адекватному реагуванні на них; формування компетентностей для безпечного та гідного життя, саморозвитку та самореалізації вмінь та знань; активного учасника суспільного життя, соціально відповідальної особи, яка спроможна впливати на ухвалення рішень, що стосуються її життя.

Ефективність функціонування стратегії розвитку молодіжного підприємництва визначається результативністю основних чинників успіху суб'єкта підприємницької діяльності, які характеризуються такими складовими:

- системою управління (формування раціональної організаційної структури управління розвитком, перехід до нової економіки, яка заснована на навичках або skills-based economy);
- знаннями (продукування та використання знань для формування конкурентних переваг підприємницької діяльності в контексті Індустрія 4.0 «знаннеорієнтованої економіки»);
- персоналом (навчання і розвиток, навички та досвід, сертифікація, адаптація, безбар'єрне середовище, корисні звички, ментальне здоров'я, фізична активність, використання Індустрії 5.0: Інтеграція людських навичок в передові технології)
- організаційною культурою (прихильність установленим традиціям, емпатія, турбота про добробут клієнтів, працівників, акціонерів, управлінські рішення);
- виробництвом (потужність, інноваційні технології, виробничі відносини, виробнича програма, екологічність, результативність).

- маркетингом (компетентність персоналу, ефективна комунікація з контрагентами та контактною аудиторією, налагоджена логістика, практична спрямованість, результативність).

Підприємницька діяльність є ризиковою та здійснюється в умовах невизначеності. Під ризиком розуміємо ймовірність втрати ресурсів і/або недоотримання доходів чи можливість потенційного виникнення додаткових витрат і/або одержання значної вигоди у результаті здійснення фінансово-господарської діяльності. Процес управління ризиком підприємницькою діяльністю пов'язаний з вирішенням певного переліку завдань, а саме: аналізом потенційних небезпек; зіставленням можливих втрат і доходів; вибором прийнятної альтернативи; здійсненням заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків небажаного розвитку подій [13]. Невизначеність розглядається як стан або умови діяльності, що містять непередбачувані складові (ризики чи можливості), які можуть суттєво вплинути на результати підприємницької діяльності. Формування сприятливого бізнес-середовища в Україні є одним зі шляхів зменшення ризиків підприємництва, мобілізації потенціалу вітчизняного бізнесу та залучення іноземних інвесторів. Це сприятиме підвищенню ефективності і стабільності економічної системи, забезпеченню сталого економічного розвитку, посиленню позицій країни на світовому ринку, побудові інноваційної моделі розвитку економіки, здатної протистояти викликам глобалізованого світу.

Стратегію розвитку молодіжного підприємництва можна розглядати як інструмент забезпечення умов життєдіяльності молоді, вирішення проблеми безробіття, розкриття підприємницьких здібностей та розвитку потенціалу молоді. В Україні, не дивлячись на військовий стан, діє чимало урядових, громадських, міжнародних ініціатив, які покликані навчати та фінансово підтримувати молодих підприємців-початківців та діючих підприємців ефективним інструментам ведення бізнесу, розвивати підприємство за європейськими стандартами, враховувати енергоефективність та екологічність виробництва, інноваційність технологій, безпечність діяльності.

На єдиному порталі державних послуг ДІЯ є національна онлайн школа для підприємців. Активно надається фінансова підтримка молодим підприємцям задля відновлення економіки, забезпечується робота кар'єрних консультантів, які допомагають молодим людям у нових умовах знайти роботу. Ініціатива «СпівДія ноут» передбачає часткове забезпечення ноутбукми самозайнятої молоді. Безкоштовні курси на платформах Prometheus, EdEra (Education Era), Будуй своє, ВУМ (Відкритий університет майдану), Krok Business School та ін., які допомагають дізнатися, як заснувати власне підприємство, правильно вести бухгалтерську звітність, скласти фінансовий план, отримати фінансування на розвиток своєї бізнес-ідеї, просувати продукт і управляти компанією.

«Молодіжний працівник» – це державна програма, що об'єднує велику спільноту фахівців, які пройшли навчання та мають фахові компетенції роботи з молоддю. Метою Програми є розробка освітнього та професійного стандарту та введення в класифікаторі професій - фахівця молодіжної роботи. Така професія може набуває особливого значення в Україні.

Національна волонтерська платформа – онлайн-портал, де неурядові організації зазначають волонтерські можливості, й кожен охочий шукає волонтерство у своєму місті. Згодом там з'явиться профіль волонтера, де можна зареєструватися, обліковувати свої години. Спільне завдання – з усіма стейкхолдерами напрацювати рішення щодо розвитку волонтерства в Україні та надання відповідних преференцій для тих, хто допомагає іншим.

Програма «Віднова:UA» – це молодіжні обміни, в основі яких лежить розвиток волонтерства та залучення молоді до відновлення України, водночас знайомлячи молодих людей з їхніми однолітками з інших регіонів України. У тісній співпраці з Міністерством молоді та спорту України ПРООН (Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй) допомагає молодим українцям здобувати цінні знання та навички, щоб вони могли безпосередньо долучатися до реалізації соціально важливих ініціатив та інноваційних проєктів,

спрямованих на покращення дотримання прав людини та просування демократії на рівні громад.

Європейська комісія під спільною назвою проєкту «ReadyForEU» оголосила конкурс-проєкт «Erasmus для молодих підприємців – Україна», з бюджетом 3 млн євро. Він дає змогу молодим українським підприємцям отримати досвід ведення бізнесу в інших європейських країнах. Варто зауважити, що він є також частинкою вже існуючої програми «Erasmus для молодих підприємців», у межах якої понад 22000 підприємців з усієї Європи отримали можливість поділитися своїми підприємницькими ноу-хау.

Благодійний фонд СпівДія (Україна), спільно з Офісом Президента України та Міністерством молоді та спорту України, за підтримки програми Європейського Союзу «EU4Youth молодіжна зайнятість та підприємництво» започаткували проєкт «Надання підтримки внутрішньо переміщеним особам та молодим підприємцям», спрямований на підтримку української молоді у воєнні часи. За час реалізації проєкту було надано 2748 кар'єрних консультацій, з них – більше 1900 для молоді віком до 35 років. Зокрема, надання кар'єрних консультацій супроводжувало всі етапи процесу працевлаштування молодої людини:

- визначення цілей для майбутньої роботи;
- розробка кар'єрного плану;
- написання резюме;
- підготовка до співбесіди з працедавцем тощо.

За результатами проєкту майже 500 громадян України змогли працевлаштуватися та побудувати кар'єру, не залишаючи країну

Особливої уваги потребує розвиток та підтримка молодіжного соціального підприємництва, основна місія якого – вирішити певні соціальні проблеми та задовольнити потреби суспільства. Це унікальна можливість поєднати соціальні місії з бажанням заробити гроші, надати певні послуги та продати товари. StudBizEU – це проєкт, який реалізує українська освітня платформа School of ME. Головна мета – створити культуру та практику

запуску соціального підприємництва у закладах освіти та передати цей досвід у європейські країни. Зусилля сфокусовані на наступних темах: соціальне підприємництво, молодіжне підприємництво та шкільне підприємництво. Партнером проєкту є організація ChildFund Deutschland e.V., що фінансується Європейським Союзом.

Створюється Український молодіжний фонд (УМФ), який вивчатиме потреби молоді та пропонуватиме нові формати молодіжної роботи. Фонд – частина реформи молодіжної політики. УМФ у глобальному сенсі – експерт, сервісна служба, помічник держави в питаннях впровадження інноваційних підходів у реалізацію державної молодіжної політики задля того, щоб молоді люди мали більше можливостей для розвитку свого потенціалу в Україні, а також брати участь у суспільному житті задля наближення перемоги та відновлення країни у післявоєнний період (зокрема через волонтерство) [16].

Фонд буде створено на засадах партнерства держави та міжнародних організацій. УМФ відкриває три напрямки:

- підтримка волонтерства;
- соціальне підприємництво;
- підвищення підприємницької ініціативи у молодих людей;
- розвиток навичок, які необхідні для відновлення країни та посилення життєстійкості молоді.

УМФ надаватиме гранти для реалізації актуальних для держави молодіжних проєктів, що забезпечить:

- 1) нові робочі місця та власні справи для розвитку молоді в Україні й повернення молоді з-за кордону;
- 2) участь молоді у волонтерській діяльності задля відновлення країни;
- 3) навички для працевлаштування, відновлення країни та підвищення життєстійкості молоді.

Це створить додаткові можливості та стимули для повернення молоді до України. Також сприятиме участі молодих людей у проєктах задля відновлення країни, адже масштабна міграція української молоді негативно впливає на

національну безпеку держави, зменшується чисельність населення та рівень народжуваності, втрачається інтелектуальний потенціал та здорова робоча сила.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Інвестування в молодь та реалізація стратегії розвитку молодіжного підприємництва в Україні є передумовою соціально-економічного розвитку країни та підвищення якості життя суспільства. Більша частина молоді в Україні хочуть брати участь у процесах повоєнної відбудови та готові стати агентами змін.

Децентралізація дає багато можливостей, а тому кожна громада зобов'язана визначати формати участі молоді та молодіжних структур у суспільному житті. Молодь має відчувати причетність, тоді вона усвідомлюватиме відповідальність та буде готова вкладати час та ресурси. Залученість молоді до підприємницької діяльності визначається пріоритетами, серед яких є гідна фінансова компенсація, гнучкий графік роботи, можливості для навчання та прогресу, здатність вирішувати певні соціальні проблеми та забезпечувати екологічний внесок у суспільство, різноманітність та інклюзивність, фінансова та інформаційна підтримка, формування позитивного підприємницького клімату на рівні громади та регіону.

Молодь виїжджає з громади, з країни, бо не відчуває зв'язку з цією територією, не бачить перспектив розвитку свого потенціалу та можливостей. Перевагами розвитку молодіжного підприємництва в Україні є:

- потенційна здатність витримувати підвищені трудові та нервові навантаження, які супроводжують підприємницьку діяльність, особливо на її стартовому етапі, схильність до ризику.
- інноваційна активність, креативне мислення в перспективних сферах діяльності;
- мобільність, гнучкість підходів, швидкість реакції з освоєння нових ринків збуту;

- високий рівень можливостей систематичного оновлення своїх підприємницьких знань і навичок відповідно до нових вимог виробництва і ринку.

Отже, стратегію розвитку молодіжного підприємництва можна розглядати як інструмент забезпечення умов життєдіяльності молоді, вирішення проблеми безробіття, розкриття підприємницьких здібностей та розвитку потенціалу молоді. Сприяння розвитку молодіжного підприємництва створює умови для підприємницької ініціативи молоді, адже індивідуалізм, як основа вільного суспільства та конкурентоспроможного бізнесу, є рушійною силою зростання економіки держави та запорукою зміцнення національної безпеки.

Література

1. Михаліцька Н. Я., Яцик, М. Р., & Караїм, О. О. (2022). Молодіжна міграція в умовах російсько-української війни: ризики та загрози національній безпеці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*, (2), 24–32. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-4>
2. Сірий Є.В. Особливості розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні /Монографія. К.:ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я.О., 2021. 68 с.
3. Капліна А. І. Молодіжне підприємництво - перспективний шанс для молоді. *Агросвіт*. 2020. № 19-20. С. 47-50. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.19-20.47
4. Чорній Л., Балдич Н., Ходько Н., Глібіщук Я. Стратегія розвитку підприємництва: експертне бачення. URL: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2016/10/strategy_prn_new.pdf
5. Краус К.М., Краус Н.М., Осецький В.Л. Молодіжне підприємництво та політика підтримки молоді в умовах воєнного стану. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, № 1(11) 2023. С. 150-161.

6. Анзіна А. Чого хоче молодь: дослідження CFA Institute. URL: [//blog.liga.net/user/aanzina/article/43178](http://blog.liga.net/user/aanzina/article/43178)
7. Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний порадник. /Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Савченко М.О., Теловата М.Т. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України, 2022. 96 с.
8. Ласько І. Молодіжне підприємництво: від становлення до функціонування. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2023. Випуск 76. С. 188-197. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/viewFile/11808/12174>
9. Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р. Розвиток малого підприємництва в Україні у період воєнного стану: інструменти фінансової та кадрової безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць / головний редактор В.І. Франчук*. Львів: ЛьвДУВС, 2023. Вип. 2. 45-54 с.
10. Кривошеїн В. Політико-управлінський потенціал цифрового покоління: кейс України. *Аспекти публічного управління*. Том 9 № 6 2021. С. 12-18.
11. Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021 Національна молодіжна стратегія до 2030 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337>
12. Перспективи Національної молодіжної стратегії. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/03/23/perspektyvy-naczionalnoyi-molodizhnoyi-strategiyi-prezydent-pidpysav-ukaz/>
13. Горго І.О. Концепція формування системи управління ризиками на підприємстві. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2018, № 11. С. 29-41. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/uDmPvP0u0BbTw63R53ED.pdf>
14. Ілляшенко Н. С. Механізм управління стратегіями випереджаючого науково-технологічного інноваційного розвитку промислового підприємства.

Ефективна економіка, № 2. 2020. URL:
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/59.pdf

15. Петренко В.С., Карнаушенко А.С. Формування молодіжного підприємництва в Україні та аналіз факторів впливу на його розвиток. *Фінансовий простір*, 2019. № 3 (35). С.139-147.

16. Попатенко М. Молодь зацікавлена у відбудові України, тому маємо створити такі умови, щоб вона поверталася. URL:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3675842-marina-popatenko-zastupnica-ministra-molodi-ta-sportu.html>

References

1. Mykhalits'ka, N.Ya. Yatsyk, M.R. and Karaim, O.O. (2022), “Youth migration in the context of the Russian-Ukrainian war: risks and threats to national security”, *Naukovyj visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav (seriia ekonomichna)*, vol. 2, pp. 24-32. <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2022-2-4>

2. Siryj, Ye.V. (2021), *Osoblyvosti rozvytku molodizhnoho pidpryemnytstva ta samozajniatosti molodi v Ukraini* [Features of the development of youth entrepreneurship and youth self-employment in Ukraine], TsOP «Hlobus» FOP Kravchenko Ya.O, Kyiv, Ukraine.

3. Kaplina, A. (2020), “Youth entrepreneurship is a promising chance for young people”, *Agrosvit*, vol. 19-20, pp. 47-50. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.19-20.47

4. Chornij, L. Baldych, N. Khod'ko, N. and Hlibischuk, Ya. (2016), “Entrepreneurship development strategy: expert vision”, available at: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2016/10/strategy_prn_new.pdf (Accessed 25 July 2024).

5. Kraus, K.M. Kraus, N.M. and Osets'kyj, V.L. (2023), “Youth entrepreneurship and youth support policy under martial law”, *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, vol. 1 (11), pp. 150-161.

6. Anzina, A. (2022), "What young people want: CFA Institute research", available at: blog.liga.net/user/aanzina/article/43178 (Accessed 25 July 2024).
7. Bazyl', L.O. Bajdulyn, V.B. Hrytsenok, I.A. Yershova, L.M. Orlov, V.F. Savchenko, M.O. and Telovata, M.T. (2022), *Molodizhne pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu* [Youth entrepreneurship under martial law: a practical guide], Instytut profesijnoi osvity NAPN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
8. Las'ko, I. (2023), "Youth entrepreneurship: from formation to functioning", *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii iurydychna*, vol. 76, pp. 188-197, available at: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/viewFile/11808/12174> (Accessed 25 July 2024).
9. Mykhalits'ka, N.Ya. and Yatsyk, M.R. (2023), "Small business development in Ukraine during martial law: financial and personnel security tools", *Naukovyj visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna: zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 2, pp. 45-54.
10. Kryvoshein, V. (2021), "Political and administrative potential of the digital generation: the case of Ukraine", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol. 9, no. 6, pp. 12-18.
11. President of Ukraine (2021), Decree "National youth strategy until 2030", available at: <https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337> (Accessed 25 July 2024).
12. ArmiiaInform (2021), "Prospects of the National Youth Strategy", available at: <https://armyinform.com.ua/2021/03/23/perspektyvy-naczionalnoyi-molodizhnoyi-strategiyi-prezydent-pidpysav-ukaz/> (Accessed 25 July 2024).
13. Horho, I.O. (2018), "Concept of formation of risk management system at enterprise", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 11, pp. 29-41, available at: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/uDmPvP0u0BbTw63R53ED.pdf> (Accessed 25 July 2024).

14. Illiashenko, N. (2020), "The mechanism of management of strategies for advancing scientific and technological innovation development of industrial enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: (Accessed 25 July 2024).http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/59.pdf

15. Petrenko, V.S. and Karnaushenko, A.S. (2019), "Formation of youth entrepreneurship in Ukraine and analysis of influencing factors on its development", *Finansovyj prostir*, vol. 3 (35), pp. 139-147.

16. Popatenko, M. (2023), "Young people are interested in the reconstruction of Ukraine, so we must create such conditions for them to return", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3675842-marina-popatenko-zastupnica-ministra-molodi-ta-sportu.html> (Accessed 25 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 30.07.2024 р.